

PÉREZ GOÑI, Idoia. *GIS arqueostratigrafia y anàlisi espacial del complejo sedimentario CII sup de la cueva de Lazaret (Alpes Marítimos, Francia)*. Director: Dr. Antoni Canals. Universitat Rovira i Virgili. Departament d'Història i Geografia.

RAVOTTO, Alessandro. *El material cerámico procedente de excavaciones antiguas (1949-1968) de la muralla de Barcino*. Directora: Isabel Rodà de Llanza. Universitat Autònoma de Barcelona. Departament de Ciències de l'Antiguitat i de l'Edat Mitjana.

RODRÍGUEZ, Laura. *Estudio antropológico y paleopatológico de la necrópolis de los siglos IX y X de la Iglesia de Sant Iscle y Santa Victoria de les Feixes (Cerdanyola del Vallès, Barcelona, España)*. Directores: Dr. Francesc Burjachs i Dra. Marina Lozano. Universitat Rovira i Virgili. Departament d'Història i Geografia.

RUPERTO RODRÍGUEZ, José. *Artefactos de Molienda del México Prehispánico. El caos de la colección maya del Museo de Antropología «Palacio Cantón» Merida, Yucatán*. Tutor: Dr. Jordi Tresserras Juan. Director: Dr. Joan Sanmartí i Grego. Universitat de Barcelona. Departament de Prehistòria, Història Antiga i Arqueologia.

SAÑUDO DIE, Pablo. *Análisis espacial del nivel IV de la Cova del Bolomor (La Vall d'igna, València). Hogares y áreas domésticas a inicios del Pleistoceno superior*. Director: Dr. Antoni Canals. Universitat Rovira i Virgili. Departament d'Història i Geografia.

SILVESTRE GARCIA, Jesús Miquel. *Territorium Ausae: continuïtat i pervivència en els orígens del límits de la Diòcesi de Vic*. Tutor i Director: Dr. Josep M. Gurt Esparraguera. Universitat de Barcelona. Departament de Prehistòria, Història Antiga i Arqueologia.

SOLÉ, Alex. *La gestió dels recursos forestals al paleolític mitjà a partir de les macrorestes llenyoses del nivell M de l'Abric Romaní (Capellades, Anoia)*. Directora: Dra. Ethel Allué. Universitat Rovira i Virgili. Departament d'Història i Geografia.

la balma del Serrat del Pont (la Garrotxa) entre 7400 i 5480 Cal aC. Olot: Museu Comarcal de la Garrotxa: Universitat de Girona: Ajuntament de Tortellà, 2008. 120 p., 93 fig. (Publicacions Eventuals d'Arqueologia de la Garrotxa; 7)

La balma del Serrat del Pont (Tortellà, Garrotxa) és un abric situat a l'esquerra del riu Llierca, prop del punt, a 235 m sobre el nivell del mar, on s'alça un impressionant pont medieval i on el riu, després de passar per espadats calcaris, comença el seu recorregut per la plana. L'interès arqueològic del lloc es va descobrir el 1981 i s'hi ha excavat des de 1989 a 2003. Aquestes excavacions han estat publicades en tres volums de la col·lecció «Publicacions Eventuals d'Arqueologia de la Garrotxa» del Museu Comarcal de la Garrotxa (ALCALDE [et al.], 1994, 1997, 2002), als quals cal afegir ara el volum que comentem aquí.

Els volums anteriors van tractar dels nivells neolítics i posteriors. En aquest quart s'hi publiquen les ocupacions més antigues presents en l'estrat IV, el més profund de la zona excavada, que compta amb 5 nivells arqueològics. A mesura que els nivells són més profunds i més antics, la roca del fons de l'abric avança i l'àrea d'excavació és cada vegada més reduïda, de tal manera que es passa dels 38 m² excavats del nivell superior als 2,5 m² del més profund.

El nivell IV.1 és el superior i el que, en general, ha proporcionat més evidències arqueològiques i més estructures d'ocupació. Es data pel 14C (Beta-138.589) en 7330±40 BP (6210 cal aC). L'anàlisi palinològica indica que, en aquesta època, el paisatge estava dominat per les herbes i els boscos eren poc estesos (AP 39,3%). L'anàlisi antracològica destaca la presència de rouredes i caducifolis. S'hi van detectar una estructura de sosteniment, dues estructures de combustió, una de les quals era complexa, i tres petites fosses. Hi havia 2.430 restes lítiques tallades, el 76,7% de les quals són de quars filonià, el 15% són roques formades per silicificació de dipòsits calcaris i el 4,3% són calcàries. Només el 0,94% són matèries primeres al·lòctones, i no han estat treballades al lloc. Es tracta de sílex i de jaspi. Estranya la poca presència de lidita i corniana. Les peces retocades (1,1%) estan fetes en sílex al·lòcton en un 11,1% dels casos. Destaquen dos triangles isòsceles en sílex autòcton. La resta són rascadores, raspadors, osques i denticulats. A causa de les alteracions sofertes, poques d'aquestes peces presenten senyals d'ús. En general, indiquen treball de la fusta i de la carn. L'auró, el roure i el boix són les fustes més cremades. Hi ha restes vegetals de llavors i fruits que es conserven de forma

Recensió

ALCALDE i GURT, Gabriel; SAÑA i SEGUÍ, Maria. Amb la participació de Mireia Ache, Bibiana Agustí, Ferran Borrell, Francesc Burjachs, Ramon Buxó, Selina Delgado, Isabel Expósito, Juan Francisco Gibaja, Núria Juan-Muns, Patrícia Llàcer, Marco Madella, Carmen Mensua, Miquel Molist, Jordi Nebot, Joan Oller, Raquel Piqué, Roberto Risch, Josep Manuel Rueda, Xavier Terradas, Débora Zurro. *Proces d'ocupació de*

carbonitzada. Es tracta de tres fragments d'agllans i un de moixera. L'estudi de fitòlits indica una utilització diferenciada de les llars. S'han analitzat 984 restes de fauna. Entre els macromamífers, hi ha set espècies: cérvol (38,9%, 2 exemplars), cabirol (22,8%, 2 exemplars), porc senglar (17,8%, 3 exemplars), cabra salvatge (17,6%, 2 exemplars), teixó (2,15%), conill salvatge (0,53%) i gorjablanc (0,22%). El 47,35% de les restes presenten alteracions tèrmiques. Es tracta, generalment, d'individus juvenils, caçats a la tardor i a l'hivern. En aquest nivell, com en els altres, hi ha una interessant presència de mol·luscs marins. Vuit ballarugues (*Columbella rustica*), set de les quals són perforades. També hi han aparegut un fragment d'escopinina (*Cerastoderma* sp.) i tres fragments de petxina de pelegrí (*Pecten jacobaeus*).

El nivell IV.2 es data en 7770±50 BP (6600 cal aC) (Beta-212541). S'han excavat 23 m², on no hi havia cap estructura evident. El material arqueològic és similar al del nivell anterior. L'anàlisi polínica indica més bosc que en el moment anterior. Entre les restes de fauna, cal esmentar la presència de vèrtebres de peix: madrilletes, bagres i barbs. Entre els mol·luscs marins, destaca un magnífic disc perforat de petxinot, molt ben treballat.

El nivell IV.3 es data en 8060±40 BP (7050 cal aC) (Beta-216834). Només s'han excavat 9,5 m². L'extensió del bosc torna a ser important. Les restes lítiques són molt nombroses, però tècnica i tipològica són similars a les de IV.1. Entre els fruits hi ha fragments d'agllans, un fragment de núcula d'avellana i un de cirera d'arboç. Entre els peixos, hi ha com a novetat anguila, i entre els mol·luscs fragments de clova de musclo de mar. Hi ha indústria òssia «de tradició del paleolític superior». Es tracta de dos extrems distals de punxó o atzagaia i una mena d'espàtula en un extrem d'estella.

El nivell IV.4 s'ha datat, com els altres, a partir d'un carbó de *Quercus* (Beta-212542) en 8130±40 BP (7080 cal aC). Només se n'han excavat 6 m². La coberta arbòria és important. Entre els mol·luscs, hi ha una clova de pegellida (*Patella caerulea*) i fragments de petxinot (*Glycymeris* sp.).

El nivell IV.5 es data en 8310±40 BP (7400 cal aC) (Beta-183017). Només s'han pogut excavar 2,5 m². La meitat del pol·len és arbòria. Ens trobem en el moment temperat a l'inici del Boreal, quan hi ha l'expansió de l'avellaner, que coincideix amb l'inici de la bonança climàtica de l'Holocè. Aquest nivell és molt pobre en restes lítiques i de fauna. Aquestes últimes també han anat disminuint amb la profunditat i la pèrdua de superfície d'excavació. Hi ha un curiós penjoll de petxinot fet sobre un fragment rodat a la platja.

Primer s'hi ha fet una ranura a cada cara d'un extrem i, després, s'ha perforat.

Fins ara cadascun dels nivells ha estat presentat de forma modèlica, sistemàtica i exhaustiva, cadascun en el seu capítol, amb textos escrits pels diferents especialistes que han intervingut en l'estudi dels materials, textos acompanyats de quadres, taules i figures que ens informen de tots els aspectes. En el capítol F, destinat en teoria i segons el títol al nivell IV.5, alguns dels aspectes que s'hi presenten, però no tots, s'allarguen en consideracions de síntesi que afecten tot l'estrat IV o el Mesolític de Catalunya. Al nostre entendre hauria estat més lògic introduir un nou capítol per tractar de l'estrat IV en conjunt. La indústria lítica és un dels aspectes tractat tenint en compte tots els nivells. La major part ha estat obrada a la mateixa balma, però també entrava sílex al·lòcton ja obrat, en molt poca quantitat, que és amb l'únic que es feien laminetes. En canvi, en els nivells neolítics aquest sílex és més abundant. Pel que fa a la talla d'ascles, en els nivells més antics és molt sovint bipolar, i aquest mètode va perdent preeminència davant d'una talla més variada en els nivells superiors. Hi ha molt pocs utensilis retocats, quasi sempre de tipus banal. Ja hem vist que només a IV.1 hi ha dos triangles. Tot plegat dona un conjunt força homogeni, amb petites variacions a nivell diacrònic.

Gabriel Alcalde i Maria Saña insisteixen en aquesta impressió d'homogeneïtat a través de tots els nivells mesolítics de la Balma en el setè i vuitè mil·lenni cal aC, quan tracten, al final del capítol F, de la funció del jaciment. Evidencien una dinàmica socioeconòmica similar, amb unes pautes d'assentament i de gestió i explotació de l'entorn significativament homogènies on la variabilitat diacrònica és conseqüència més que res del volum de la mostra analitzada. Creuen que, des del punt de vista climàtic, les condicions temperades de IV.5 i IV.4 donen pas a episodis més frescos i humits a IV.3 i IV.2 per passar a una baixada de les precipitacions a IV.1. Per això els boscos d'alzines, roures, avellaners i pins puguen a un màxim a IV.2 per davallar a IV.1, i aquesta disminució també queda palesa a partir de l'extensió del boix cap a espais modificats de manera intencionada per l'acció antròpica. El fet que la fusta de roure i boix sigui quasi sempre la més cremada, que les restes de macrofauna siguin generalment de les mateixes espècies i siguin tractades de forma similar ajuda també a donar la mateixa impressió. Hi podríem afegir la presència, en bona part dels nivells, de restes de musclos marins o de ballarugues perforades.

Segurament la balma era ocupada per un grup reduït de persones a final de tardor i començament d'hivern. Recollien comestibles vegetals i practicaven una cacera planificada que afectava un elevat nombre d'espècies. Consumien també ocells, lagomorfs, quelonis, petits carnívors, anguiles, barbs, bagres, madrilletes i musclos de mar. Hi ha alguns aspectes suggeridors, com la presència del molí de basalt, de tres fosses d'emmagatzematge i de pol·len de *Cerealia* al nivell IV.1, que de moment són d'interpretació difícil.

La balma del Serrat del Pont forma part dels jaciments mesolítics que, al nord i al sud dels Pirineus, es caracteritzen per una indústria lítica d'ascles, osques i denticulats. Ens ho confirmen tant la indústria lítica com les datacions. Aquest Mesolític és encara mal conegut, i ara la balma hi ha fet una aportació essencial en una crono-

logia en què teníem molt poca informació. La data del IV.1 de la balma és la més recent que es coneix per a aquest Mesolític, i només 700 anys la separen del Neolític antic del mateix jaciment.

No ens toca a nosaltres fer el balanç de les excavacions a la balma del Serrat del Pont, però, ja que han arribat al final amb aquesta publicació, podem constatar que un jaciment que semblava ben modest quan s'hi va començar a treballar ha estat magníficament excavat i publicat, i ha fet aportacions imprescindibles per a la prehistòria de la Garrotxa i essencials per a la de Catalunya. Serà durant molt de temps un punt de referència per al coneixement dels últims caçadors-recol·lectors i dels primers pagesos i metal·lúrgics de Catalunya.

Narcís Soler